ELŐADÁSOK A

magyar forradalmi munkás mozgalom

TÖRTÉNETÉBŐL

3

A Magyar Tanács-köztársaság

Kézirat gyanánt

Kézirat gyanánt

ELŐADÁSOK

a magyar forradalmi munkás-mozgalom

TÖRTÉNETÉBŐL

A Magyar Tanácsköztársaság

KOSSUTH KÖNYVKIADÓ · 1969—70

Írta:
LABÁDI LAJOS

„Magyarok! A kor nagy dologra hí,
mi vagyunk az idők postásai,
mi küldjük szét a vörös levelet,
melynek pecsétjei vérző szivek."

(*Babits:* Verstöredék 1919 tavaszáról.)

1. A SZOCIALISTA FORRADALOM GYŐZELME MAGYARORSZÁGON

1919. március 21. történelmi határkő a magyar nép — s tegyük hozzá —, a nemzetközi munkásmozgalom történetében. A magyar történelem fejlődésének törvényszerűségei következtében, a nemzetközi forradalmi hullám részeként első ízben győzött hazánkban a szocialista forradalom. Az alig négyhónapos fiatal magyar kommunista mozgalom igazát és jelentőségét a történelem a valóságban, az események forgatagában bizonyította.

1919. március 21-én délután a Gyűjtőfogházban aláírták a két párt egyesüléséről szóló okmányt, s este hét órakor a Budapesti Munkástanács izzó lelkesedéssel fogadta el a következő határozatot:

„Határozat.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja a mai napon közös vezetőségi ülésében a két párt teljes egyesülését határozta el.

Az egyesült új párt neve mindaddig, amíg a forradalmi Internacionálé nem dönt a párt végleges elnevezésében, a következő lesz: »Magyarországi Szocialista Párt«.

Az egyesülés a mellékelt platform alapján történik, úgy, hogy a párt és a kormányhatalom vezetésében a két párt együttesen vesz részt.

A párt a proletariátus nevében haladéktalanul átveszi az egész hatalmat. A proletárság e diktatúráját a munkás-, paraszt- és katonatanácsok gyakorolják. Éppen ezért természetszerűen véglegesen elejtődik a nemzetgyűlési választások terve.

Haladéktalanul megteremtendő a proletárság osztályhadserege, amely a fegyvert teljesen kiveszi a burzsoázia kezéből.

A proletárság uralmának biztosítására és az antant imperializmusa ellen a legteljesebb és legbensőbb fegyveres és szellemi szövetség kötendő az orosz szovjet kormánnyal.

A Magyarországi Szociáldemokrata Párt.
A Kommunisták Magyarországi Pártja."

A proletárforradalom békés útja Magyarországon

A szocialista forradalom győzelmének sajátossága a *hatalom átvételének békés útja volt.* Ennek magyarázata az 1918-as polgári demokratikus forradalom győzelmének és további fejlődésének sajátosságaiban, a nemzetközi viszonyok alakulásában rejlik.

Főbb tényezői a következőkben összegezhetők: 1. *A koalíciós kormányzat politikai elszigetelődése;* a kizsákmányoló osztályok és a munkásosztály, a dolgozó osztályok egyaránt elfordultak tőle. A közbülső erők támogatását is elveszti a kormány, hisz ezek reményeikben csalódva vagy az ellenforradalmi erők, vagy — ha átmenetileg is — a forradalmi erők oldalára álltak. 2. A politikai befolyását — s így a hatalmat *csak erőszak útján tudta volna* megtartani. *A koalíciós kormány* azonban *nem rendelkezett olyan fegyveres erővel, mellyel meg tudta volna védeni hatalmát.* A meglevő fegyveres erő túlnyomó többsége, a Katonatanács, rajta keresztül a forradalom hívei a KMP befolyása alá került. 3. *Kedveztek a külpolitikai viszonyok is.* Európa-szerte magasra csaptak a forradalom hullámai, a Vörös Hadsereg jelentős sikereket ért el az intervenciós csapatok fölött. A koalíciós kormány külpolitikailag is elszigetelődött. A környező államok kormányai ellenségesen álltak szemben a területi integritáshoz makacsul ragaszkodó koalíciós kormánnyal. A vezető tőkéshatalmak számára viszont túlságosan „megbízhatatlan forradalmi" kormányzatnak tűnt. A Vix-jegyzék átadása végleg csődbe kergette e kormányzatot. 4. *Nem tudta megmenteni a polgári kormányzatot a Szociáldemokrata Párt sem.* A Szociáldemokrata Párt tömegeiben, sőt magában a vezetésben is *túlsúlyba került a baloldal,* amely csatlakozott a KMP követeléséhez, *a proletárdiktatúra kikiáltásához.* A jobboldal vezéralakjai — Garami és néhány társa — tehetetlenek voltak, sem a tiszta szociáldemokrata kormány megalakítását, sem a kommunistákkal való együttműködést nem vállalták. A jobb- és baloldal között ingadozók,

a centrum képviselői — Garbai, Kunfi, Böhm és társaik — a reménytelen helyzetben egyetlen megoldásnak a proletárdiktatúra kikiáltását tartották.

A proletarforradalom békés útja Magyarországon nagy, napjainkban is ható eszmei-politikai tanulságot hagyományoz. *Igazolta a marxizmus klasszikusainak tanítását a proletárforradalmak útjainak sokféleségéről,* továbbá azt is, hogy *a forradalom békés győzelme nem azonos a szociáldemokrata pártok által hirdetett „békés belenövéssel". A békés átmenet alapvető feltétele:* 1. a burzsoázia teljes elszigetelése, a proletariátus és a nép többségének megnyerése; 2. a fegyveres erők megnyerése, felsorakoztatása a néptömegek mögött; 3. a nemzetközi erőviszonyok kedvező alakulása, hogy a burzsoázia ne kaphasson lényeges támogatást más országok burzsoáziájától.

A forradalom győzelmének békés útja *előnyös a munkásosztály számára,* mert nagy véráldozatoktól és anyagi veszteségektől kíméli meg; megkönnyíti összefogását a parasztsággal, a városi középrétegekkel; kedvezőbb körülmények között indulhat meg az építőmunka.

A két párt egyesülése

A proletárdiktatúra — mint láttuk — a két párt egyesülésének útján jött létre. *Az egyesülés az adott történelmi helyzetben szükségszerű lépés volt.*

Az egyesülést az indokolta, hogy a KMP *egyedül még nem tudta vállalni a hatalom átvételét,* mert nem irányíthatta egymaga az államéletet, a társadalmi élet, a külső és belső ellenség elleni harcot olyan körülmények között, amikor szervezetei még nem voltak teljesen kiépítve, amikor érzelmileg mellette álltak ugyan a munkásosztály tömegei, de szervezetileg még nem tudta átfogni és vezetni a munkásosztály és a nem proletár dolgozók többségét. Az SZDP-ben még jelentős baloldali, forradalmi erők tömörültek, amelyek a végsőkig bíztak pártjuk „helyes" útra térésében. Ezt pedig nem lehetett figyelmen kívül hagyni.

A történelmi helyzet azonban nem tűrt halasztást. Ha a KMP elutasítja a szociáldemokrata balszárny által kezdeményezett egyesülést, elszalasztotta volna a hatalom megragadását. A Vix-jegyzék ugyanis azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy ha nem történik azonnali döntés, az antanthatalmak megszállják az országot. Ismét veszélybe kerül vagy elvész a nemzeti függetlenség, ez pe-

dig a proletárhatalom kivívását a legjobb esetben is elodázta volna. A párt nem habozott és a helyes utat választotta, mert megértette, hogy *az adott helyzetben a hatalom átvételét visszautasítani — jóvá nem tehető történelmi hiba lett volna.* Az egyesülésnek és a hatalom átvételének visszautasítását nem értették volna meg a munkások, és lehetetlen helyzetbe hozta volna a becsületes baloldali szociáldemokratákat is, akik őszintén törekedtek az egyesülésre és a proletárdiktatúra kikiáltására.

A KMP az egyesüléssel és a hatalom átvételével nemzeti kötelességének teljesítése mellett *internacionalista kötelességét is teljesítette.* A hatalom megragadása egybeesett a nemzetközi munkásosztály érdekeivel. A proletárdiktatúra kikiáltása Magyarországon újabb lökést adott a forradalmi mozgalmak fellendüléséhez Európában, a környező államokban. Történelmi érdeme volt pl. a Szlovák Tanácsköztársaság megszületésében. A párt bízott abban, hogy a nemzetközi proletárforradalom sikerei meg fogják könnyíteni a Magyar Tanácsköztársaság helyzetét.

A párt vezetői — akkor is és később is — nyomatékosan *hangsúlyozták,* hogy *terveiket az európai forradalmak sikereire,* a szovjet forradalommal való közvetlen kapcsolatra *építették.* Ezek akkor még *reális* elképzelések voltak. Ezt igazolta a Vörös Hadsereg előretörése Galíciában, a németországi és ausztriai forradalmi események, a Bajor Tanácsköztársaság megszületése áprilisban stb. stb. Csak később vált nyilvánvalóvá, hogy a nemzetközi imperializmus még jelentős tartalékokkal rendelkezik, új támadást tud indítani, s éppen a Tanácsköztársaság történetének időszakára apály, visszaesés következik be a forradalmi mozgalmakban.

A két párt egyesülésével nem jött létre az eszmei egység. Meggyorsult a baloldal és részben a centrista befolyás alatt állók egy részének politikai fejlődése, közeledése a kommunista eszmékhez. Közülük sokan — pl. Landler Jenő, Varga Jenő és mások — kommunistává fejlődtek az egyesülés után, mások a nehézségek, majd a vereség hatására átmenetileg visszatértek a szociáldemokratizmus álláspontjára, s csak később találták meg az utat a kommunista mozgalomhoz.

Az eszmei egység hiánya reális veszélyt rejtett magában a párt és a proletárdiktatúra sorsára vonatkozóan, hiszen fennállt

a lehetősége annak, hogy a centristák a forradalom kritikus időpontjaiban bizonytalanokká válnak, közelednek a jobboldalhoz és eszmei-politikai zavart keltenek. Bennmaradtak a pártban a jobboldaliak is, akik a hatalom megragadása pillanatában, elszigeteltségük miatt alkalmazkodni kényszerültek, és csak az események számukra kedvező alakulását várták. A reformisták és centristák ily módon veszélyeztették az egyesült párt politikai egységét, gátolták eszmei összeforrását.

A Tanácsköztársaság vezető testületeiben a kommunisták és a baloldali szociáldemokraták blokkja, Kun Béla vezetésével többségbe került. A népbiztosok kb. egyharmada viszont ingadozásokkal vagy kényszeredetten csatlakozott a forradalomhoz, s ez a későbbiekben nagy veszélyt rejtett magában, a párt és a tanácshatalom belső életére nézve.

A kommunisták már a Tanácsköztársaság idején hozzáláttak a párt élcsapat jellegének erősítéséhez. Megkísérelték a párt és a szakszervezetek szétválasztását, s ez a legérzékenyebb ponton mért volna csapást a jobboldalra. A kommunisták kísérletet tettek a párt megtisztítására, s amikor ez a jobboldal ellenállása és az idő rövidsége miatt nem sikerült, elhatározták az egyesült párton belül egy kommunista mag létrehozását.

Ezek a kísérletek feltétlenül pozitív eredményekhez vezettek volna, az idő rövidsége miatt azonban végrehajtásukra nem kerülhetett sor.

„Ott kint tavaszi lomb fakad
a nyitott ablakok alatt.
Uj szellő bomladoz a lombban —
Aludj fiacskám csak nyugodtan!
Álmodj a sziv.vörös egéről,
gazdaggá lett rongyos szegényről;
álmodj a fényes napsugárról,
mely proletárszivekbe lángol.
Álmodj szeliden, csöndesen,
meg nem zavarhat senki sem.
Egyek vagyunk mindannyian:
eljött a te időd, fiam!"

(*Somlyó Zoltán:* Bölcsődal.)

2. A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG FORRADALMI VÍVMÁNYAI

A fiatal tanácshatalomnak súlyos problémákkal kellett megküzdenie. A nemzetgazdaság a csőd, a káosz állapotában volt. Nyomasztó hiány volt élelemben, nyersanyagban és a fűtőanyagban. Az országot gazdasági blokád, s az imperialista hatalmak ugrásra kész, ellenforradalmi csapatai fogták körül. A magyar munkásosztály alkotóerejében, áldozatkészségében való hit mellett a világforradalom reménye és a forradalmárok optimizmusa adott erőt a küzdelemhez.

Csak csodálattal adózhatunk azoknak az intézkedéseknek és merész terveknek, amelyek akkor napvilágot láttak. A tanácshatalom megszületését hírül adó „Mindenkihez!" című felhívásban a kommunisták őszintén rámutattak a várható nehézségekre.

„A Magyarországi Szocialista Párt és a Forradalmi Kormányzótanács fölismeri, mennyi nehézséggel és áldozattal kell megküzdenie a magyar munkásságnak, ha elindul ezen a bátor és nagyszerű úton. Háborút kell viselnünk élelmünk és bányáink fölszabadításáért, harcot kell vívnunk proletártestvéreink szabadságáért és a magunk létéért. És mégis rá kell lépnünk, és mégis rá merünk lépni, mert bízunk a magyar proletárság hősiességében és áldozatkészségében. Rá kell lépnünk, mert csakis így vihetjük győzelemre a szocializmus világot megváltó ügyét."

A munkásosztály és a szegényparasztság mindennek tudatában volt, vállalta a nehézségeket, mert a Tanácsköztársaság céljait magáénak érezte, lelkesen, s ha kellett önfeláldozóan támogatta, védelmezte azt.

A proletárdiktatúra államhatalmának kiépítése

A proletárforradalom győzelmének eredményeként *új típusú államhatalom jött létre Magyarországon.* A munkásosztály, megdöntve a burzsoázia politikai hatalmát, lerombolta a burzsoá államhatalmat és annak romjain felépítette saját államát. Első lépésként a Budapesti Munkástanács megbízásából megalakult a Forradalmi Kormányzótanács, a tanácshatalom kormánya. Ezzel egyidejűleg vidéken is átvették a hatalmat a helyi tanácsok.

A tanácshatalmat az április 7-i választások törvényesítették. Óriási tömegek — akik eddig nem rendelkeztek választójoggal —

tettek hitet ekkor a proletárhatalom mellett. Megválasztották a falusi, járási, városi, megyei tanácsokat, ezek pedig saját soraikból megválasztották a Tanácsköztársaság legfelsőbb államhatalmi szervének, a Tanácsok Országos Gyűlésének küldötteit. Ily módon a Tanácsköztársaság alig két héttel a forradalom győzelme után alkotmányos rendet teremtett.

Új típusú hatalom volt a Tanácsköztársaság, mindenekelőtt azért, *mert a hatalom kizárólagos birtokosa a legforradalmibb osztály,* s mindenféle kizsákmányolás eltörléséért és az osztály nélküli társadalom felépítéséért küzdő osztály, *a munkásosztály lett.* A Tanácsköztársaság alkotmánya ezt a következőképpen rögzíti: „A Tanácsköztársaságban a proletárság minden szabadságjogot, jogot és hatalmat kezébe vett."

Új típusú volt ez a hatalom azért is, *mert a hatalom politikai alapja a munkás-paraszt szövetség volt,* melynek célja a szocialista társadalom felépítése. Az alkotmány a következőkben rögzíti a proletárdiktatúra osztályszövetségét és a szövetség célját: „A Tanácsköztársaság a munkások, katonák és földművesek tanácsainak köztársasága." „A proletariátus diktatúrája azonban csupán eszköz mindenfajta osztályuralom megszüntetésére."

Új típusú volt a Tanácsköztársaság továbbá azért, mert *új módon volt diktatórikus és új módon volt demokratikus.* A proletárállam, híven osztályjellegéhez, az ország lakosságának nagy többsége — a dolgozók, mindenekelőtt a munkásosztály — számára biztosította a demokratikus jogokat, az egyesülési, gyülekezési, szólás-, sajtó- és lelkiismereti szabadságot, megszüntette a nemzeti megkülönböztetést, biztosította az önrendelkezési jogot. Az állam elnyomó funkciói pedig a lakosság elenyésző kisebbsége, a volt uralkodó, kizsákmányoló osztályok ellen irányult.

A Tanácsköztársaság nemcsak formálisan rögzítette a jogokat, hanem a szocialista tulajdonviszonyok létrehozásával, a kizsákmányoló osztályok gazdasági hatalmának felszámolásával biztosította e jogok gyakorlásának anyagi feltételeit is.

Új típusú volt ez a hatalom, mert szemben a burzsoá államhatalommal — ahol a törvényhozó hatalmat (parlament) elválasztják és alárendelik a végrehajtó hatalomnak (a kormány és annak szervei) — *megteremtette a törvényhozó és végrehajtó hatalom egységét.* A dolgozó osztályok által választott és azok

ellenőrzése alatt működő tanácsok törvényhozó és egyben végrehajtó szervek is voltak.

Az új hatalom, miután *megkezdte a burzsoá államapparátus erőszakszerveinek felszámolását, hozzáfogott saját, új típusú erőszakszerveinek kiépítéséhez.* 1. A burzsoá hadsereg helyett, melynek feladata a dolgozók elnyomása és más népek leigázása, létrehozta a Vörös Hadsereget, a dolgozó osztályok felszabadításának és védelmezésének eszközét. 2. Megszervezte a Vörös Őrséget, a dolgozók fegyveres erejét, a belső rend fenntartására. 3. Felszámolta a burzsoá bíróságokat és létrehozta a forradalmi törvényszéket.

Végül új típusú volt ez a hatalom azért is, mert *olyan új funkciókat teljesített, amelyek csak a szocialista állam sajátjai.* A Tanácsköztársaság állama lehetőségeihez mérten nagyszabású gazdasági, szervező és kulturális-nevelő munkát végzett.

A Tanácsköztársaság legfelsőbb törvényhozó szerve a *Tanácsok Országos Gyűlése,* legfontosabb végrehajtó-igazgatási szerve a Tanácsköztársaság kormánya — *a Forradalmi Kormányzótanács volt,* mely az egyes népbiztosságok (minisztériumok) *vezetőiből, a népbiztosokból állt.*[1] A Kormányzótanács a Tanácsok Országos Gyűlésén 1919. június 23-án megválasztott 150 tagú *Szövetséges Központi Intéző Bizottságnak* volt alárendelve. A Kormányzótanács adta ki mindazokat a törvényerejű rendeleteket, amelyek a földesúri és tőkéstulajdon kisajátítását, a dolgozó osztályok gazdasági, kulturális és szociális felemelését és védelmét szolgálták. E rendeleteket a Tanácsok Országos Gyűlése hagyta jóvá.

A Tanácsköztársaság *helyi államhatalmi és igazgatási szervei a helyi tanácsok, s a tagjaikból választott intéző bizottságok* (direktóriumok) voltak. A helyi tanácsok nagy önállósággal, hatáskörrel rendelkeztek. Ők hajtották végre a kizsákmányoló osztályok kisajátítását. Szervezték a lakosság ellátását s a helyi

[1] A Forradalmi Kormányzótanács összetétele többször változott. 1919. június 24-én a Szövetséges Központi Intéző Bizottság újjáválasztotta a Forradalmi Kormányzótanácsot: *elnök:* Garbai Sándor, *helyettese:* Dovcsák Antal, a *Népgazdasági Tanács elnöksége:* Varga Jenő, Bajáki Ferenc, Lengyel Gyula, Nyisztor György, *külügyi népbiztos:* Kun Béla, *belügyi népbiztos:* Landler Jenő, *hadügyi népbiztos:* Szántó Béla, *igazságügyi népbiztos:* Ágoston Péter, *népjóléti és egészségügyi népbiztos:* Guth Antal, *közoktatásügyi népbiztos:* Pogány József.

közigazgatást. Ők rendelkeztek a helyi karhatalommal, és gondoskodtak a hadseregbe való toborzásról. Szervezői, élharcosai voltak az ellenforradalom elleni harcnak. Emellett a termelés megszervezése, a lakosság kulturális és szociális ellátása stb. is hatáskörükbe tartozott.

A tanácsok e vázlatosan ismertetett működési köre is bizonyítja, hogy az államhatalom megszervezésében és gyakorlásában milyen hallatlanul nagyot alkotott a rövid idő és a nehézségek ellenére is a Tanácsköztársaság. Fényes bizonyítéka ez a munkásokban, a dolgozó népben rejlő óriási energiának és alkotóképességnek, mely felszabadulva csodákra képes.

A Tanácsköztársaság *államépítő tevékenységének voltak gyengéi is.* A fegyveres erőkben bennmaradtak és túlságosan nagy szerepet kaptak a régi rendőrség, a hadsereg tisztikarának tagjai. A kommunisták harcoltak az állami szervek megtisztításáért, de az idő rövidsége, a fegyveres katonai beavatkozás gyors megindulása lehetetlenné tették, hogy végre is hajtsák azt.

Az államépítő munka másik gyengesége az állami szervek megfelelő pártirányításának és ellenőrzésének hiánya volt. Kétségtelen, hogy a kommunisták ez irányban is tettek erőfeszítéseket, de a szervezett pártirányítást megvalósítani nem sikerült.

Az ipar, a pénzügyek és a kereskedelem társadalmasítása, a termelés megszervezése

1919. március 27-én jelent meg a Forradalmi Kormányzótanács IX. sz. rendelete az *ipari bánya- és közlekedési üzemek társadalmi tulajdonba vételéről.* A rendelet alapján a Tanácsköztársaság kisajátította mindazokat az üzemeket, amelyek 20 munkásnál többet foglalkoztattak. A kisajátított üzemek élére termelési biztosokat neveztek ki. Ezzel egyidejűleg — a termelés demokratizálása érdekében — létrehozták az üzemi *ellenőrző munkástanácsokat.* Ezek feladata „a proletár munkafegyelem megteremtése, a dolgozó nép tulajdonának védelme és a termelés ellenőrzése". A rendelet emellett hangsúlyozza az egyszemélyi felelős vezetés fontosságát.

Ugyanaznap jelent meg a Forradalmi Kormányzótanács rendelete *a pénzintézetek szocializálásáról,* illetve állami ellenőrzéséről, április 2-án pedig a *kereskedelem államosításáról.*

Az első magyar proletárdiktatúra tehát napok alatt végrehajtotta azt, amiért a munkásosztály évtizedekig harcolt: kisajátí-

totta a tőkés magántulajdont, véget vetett a munkásosztály kizsákmányolásának.

Kezdeti lépéseket tett a Tanácsköztársaság a szocialista termelés megszervezése, a termelés fejlesztése érdekében. Jelentőségét tekintve *kiemelkedett* ezek közül a szocialista *tervgazdálkodás megteremtésére irányuló kísérlet.* A Forradalmi Kormányzótanács 1919. május 20-i rendeletével létrehozta a Népgazdasági Tanácsot a proletárállam gazdálkodásának egységes vezetése és ellenőrzése céljából. A Népgazdasági Tanács törekedett arra is, hogy a tudomány vívmányait egyre inkább alkalmazzák a termelésben. Rendeleti úton biztosítani akarta, hogy a gyártási eljárások, az egyes üzemekben született újítások, találmányok a társadalom közkincsévé váljanak.

Kezdeti eredményeket ért el *a Tanácsköztársaság az új, szocialista munkafegyelem kialakításában* is. Ez nem volt könnyű feladat. A tőkés hajcsárfegyelem megszűnt. Az üzemekben maradt burzsoá szakemberek és a jobboldali szociáldemokraták a termelés szabotálásával és különböző rémhírek terjesztésével, bér- és szociális demagógiával fékezni próbálták a munkalendületet. E nehézségek egy részét sikerült leküzdeni. Az öntudatos munkások magatartásának hatására javult a munkafegyelem, s átmeneti visszaesés után (harcban a nyersanyaghiánnyal, szállítási nehézségekkel, blokáddal stb.) sok helyen emelkedett a termelés, néhány iparágban túlhaladta a március 21-e előtti szintet.

A felsorolt és a sok fel nem sorolt intézkedés (pl. a munkások képzésére irányuló erőfeszítések) azt igazolják, hogy a Tanácsköztársaság alapjában véve jól hajtotta végre a tőkések kisajátítását és a szocialista termelésre való áttérést. Hősies lépések voltak ezek, olyanok, amelyekre méltán lehet büszke a magyar munkásmozgalom. Ugyanakkor gondok is keletkeztek az igen széles körű államosításokból: irányítási, ellátási nehézségek származtak belőle.

A földkérdés a Tanácsköztársaság idején

A Kormányzótanács április 3-i rendelete kimondta, hogy: „Minden közép- és nagybirtok, minden tartozékával, élő és holt felszerelésével, valamint mezőgazdasági. ipari üzemeivel együtt minden megváltás nélkül a proletárállam tulajdonába megy át. A kis- és törpebirtokok, a hoz-

zátartozó házzal és melléképületekkel együtt továbbra is megmarad az eddigi magántulajdonban." *Ez a rendelet nagy jelentőségű volt a nagybirtokosok uralmának felszámolásában, gazdasági hatalmuk megtörésében, de nem elégítette ki a parasztság igényeit.* A rendelet szerint ugyanis „sem a köztulajdonba átvett földbirtok, sem azok fölszerelése egyesek vagy csoportok között nem oszthatók fel. A... földbirtokok szövetkezeti kezelésre a földet művelő mezőgazdasági proletárságnak adatnak át." A parasztság vágya, a földosztás, nem teljesedett és ez súlyos politikai következményekkel járt: gyengítette a munkás-paraszt szövetséget. A parasztság lelkesedése csökkent, nagy részük politikailag passzívvá vált, nem fogott fegyvert az ellenforradalom ellen, sőt, fogékonnyá vált az ellenforradalmi agitáció iránt. Tévedés lenne azonban azt gondolni, hogy ingadozásukat akár a legradikálisabb földosztás is egyszer s mindenkorra megszüntette volna.

A földosztás politikai jelentőségét a Tanácsköztársaság vezetői nem ismerték fel. Nem látták, hogy a proletárdiktatúra fenntartása, a szocializmus felépítése csakis a dolgozó parasztsággal való szövetség alapján valósítható meg. A földkérdést csupán mint termelési-technikai problémát kezelték. Abból indultak ki, hogy a nagyüzem termelékenyebb és jobban ellenőrizhető, mint a kisüzem, ennélfogva jobban biztosítja a város ellátását. A földdel rendelkező parasztban csak a tulajdonost látták, akinek árutermelő volta szüli a kapitalizmust. Nem akarták ezt a réteget a földosztással még tovább szélesíteni.

A földosztás elmaradása ellenére különösen a parasztság legszegényebb rétege, a *mezőgazdasági munkásság igen sokat kapott a Tanácsköztársaságtól.* A proletárforradalom megszabadította a parasztságot a személyi kötöttségek, a robot maradványaitól, a ledolgozási rendszertől stb. Megszűnt a falun a földbirtokos, a jegyző, a szolgabíró, a csendőr korlátlan uralma. A parasztság a tanácsrendszerben saját sorsának irányítójává vált.

Megszűnt a mezőgazdasági és ipari tőke uralma, a parasztság tízezreit kiszipolyozó bankuzsora, a tőkés adórendszer. *Felemelték a Tanácsköztársaság alatt a mezőgazdasági munkások bérét is.* Felmerült egy korlátozott földosztás gondolata is, amelynek végrehajtására már nem maradt idő.

A Tanácsköztársaság kísérelte meg először a szocialista szektor

létrehozását a magyar mezőgazdaságban. A terv méreteiben, ütemében, megvalósításának módjában fellelhetők hibák, de az igazsághoz hozzátartozik Móricz Zsigmond írása, aki útijegyzetében „virágfakadáshoz" hasonlította a somogyi termelőszövetkezeteket. „A vörös forradalom tavaszi lázától a már érett és megduzzadt néplélek egyszerre szétrepesztette a nagybirtokosok külső kopáncsát. Az lehullt, leesett, s a belülről kivirított milliónyi néplélek egyforma erővel, örömmel, szépséggel és boldogsággal tárja ki magát az új élet lehetőségeinek."

A Tanácsköztársaság szociális vívmányai

A fentebb már vázolt súlyos gazdasági helyzet ellenére a munkáshatalom fennállásának 133 napja alatt sokat tett a munkások és valamennyi dolgozó életkörülményeinek javításáért.

A proletárállam azonnal segíteni igyekezett a legkirívóbb bajokon. *Biztosította a munkához való jogot* és elrendelte az általános munkakényszert. A szocialista humanizmus jegyében *rendezte* a Tanácsköztársaság *a munkaviszonyokat, a munkafeltételeket, és munkabéreket.* Magyarországon első ízben biztosította törvény *a nyolcórás munkanapot.* A munkaidő szabályozásával egyidejűleg a *legtöbb szakmában felemelték a béreket, megvalósították a nőknek a férfiakéval egyenlő bérezését.*

A Tanácsköztársaság egyik legjelentősebb szociálpolitikai intézkedése volt az *évi fizetéses szabadság és a társadalombiztosítás rendszerének kiterjesztése valamennyi dolgozóra.* Lehetővé vált, hogy a dolgozó parasztság is részt vegyen önkéntes alapon a társadalombiztosításban.

A Tanácsköztársaság *állami kezelésbe vette az ország valamennyi kórházát, szanatóriumát, gyógyfürdőjét* stb., és bevezette a dolgozók *ingyenes állami egészségügyi ellátását.* Tervezetet dolgozott ki a különböző népbetegségek megelőzésére és gyógyítására, az orvosképzés megreformálására. Óriási erőfeszítéseket tett a *munkavédelem megszervezésére,* a munkakörülmények javítása és biztonságossá tétele érdekében. Első ízben történt intézményes gondoskodás a dolgozók és gyermekeik üdültetéséről stb., stb.

A proletárállam *kisajátította a burzsoázia luxuslakásait,* és azokba munkáscsaládokat telepített, 20 százalékkal csökkentette a proletárlakások bérét. Az intézkedések eredményeként csak

a fővárosban mintegy 30 000 proletárcsalád jutott emberi lakáskörülmények közé.

A proletárállam — a már említetteken túl — nagy jelentőségű intézkedéseket hozott a nők és az ifjúság védelmében. A magyar nép történetében először biztosította törvény a *hathetes fizetett szülési szabadságot. Törvény védte a tanoncokat,* megtiltotta a házi munkára való felhasználásukat, testi fenyítésüket. Munkaidejüket heti 36 órában határozta meg, és a fizetett szabadságot részükre is biztosította.

Megható gondoskodással vette körül a proletárhatalom a gyermekeket. A rendkívül nehéz viszonyok ellenére biztosította a gyermekek tejellátását. Az iskolákban bevezették a rendszeres orvosi felügyeletet. A vagyonosok és kiváltságosok kedvenc szórakozóhelye, a Margitsziget, a proletárgyerekek paradicsoma lett. Először látott nyaraló munkásgyerekeket a magyar tenger, a Balaton is.

A Tanácsköztársaság kulturális intézkedései

A Tanácsköztársaság *művelődéspolitikájának alapelve: a volt uralkodó osztályok kulturális monopóliumának megtörése, a dolgozó nép kulturális felemelése,* a szocialista kultúra kialakítása és elterjesztése volt.

Az államot elválasztották az egyháztól, az iskolákat kivették az egyházi hatóságok kezéből. Nagy jelentőségű lépés volt ez az egyház szellemi hatalmának felszámolása útján. Egyidejűleg *törvénybe iktatták a kötelező és ingyenes nyolcosztályos oktatást. Kidolgozták az oktatás tartalmi és módszertani megjavításának terveit,* annak érdekében, hogy az iskolai oktatás és nevelés közelebb kerüljön az élethez, a termeléshez. Megkezdték a tanítók világnézeti átnevelését is.

Hozzáfogtak a középiskolák és az egyetemek átszervezéséhez. A kor tudományos színvonalának megfelelően átalakították az egyetemek tantervét. Tanszékhez juttatták azokat a tudósokat, akiknek tudása messze felülmúlta elődeik ismereteit, de haladó nézeteik — nem is mindig szocialista nézeteik — miatt mellőzték őket. A proletárállam *megnyitotta az egyetemek kapuit a munkás- és parasztfiatalok előtt.* A termelésben dolgozó munkásfiatalok, általában a munkásság képzése érdekében esti egyetemeket, munkásegyetemeket létesítettek.

Ezrével jelentek meg olcsó árakon a dolgozók politikai ismereteit fejlesztő, műveltségüket emelő kiadványok. Megjelent magyar nyelven első ízben Lenin néhány műve is.

A dolgozók művelésének szolgálatába állította a Tanácsköztársaság a különböző művészeti ágakat és intézményeket. *Államosította a színházakat,* és lehetőséget teremtett ahhoz, hogy a munkások megismerkedjenek a magyar és a világirodalom legjobb alkotásaival. A proletárállam *megnyitotta a dolgozók előtt a múzeumok kapuit,* kisajátította és a társadalom közkincsévé tette a burzsoá palotákban felhalmozott műkincseket.

A kulturális életnek ez a páratlan fellendülése, a tanácshatalom magával ragadó intézkedései, tervei nagy hatással voltak az értelmiségre. Minden jelentősebb tudós, író és művész legalábbis kezdetben, amíg a helyzet súlyossá nem vált, lelkesen üdvözölte a munkáshatalmat. Tehetségüket, művészetüket a dolgozók szolgálatába állítva hitet tettek a nép ügye mellett. Juhász Gyula írta többek között:

„Soha még így a tied nem voltam,
Jövő napjaitól piros orcád
Szabad ország,
Én a te költőd maradok!"

Mindezek a történelmi jelentőségű intézkedések és tervek, alig néhány hét alatt, es olyan körülmények között születtek, amikor a fiatal munkáshatalom élethalálharcot vívott a belső ellenforradalommal és a rátámadó imperialista katonai túlerővel.

Azt mondtam én édes fiam:
Ne menj fiam a csatába...
— — — — — — — — — —
De most mondom, édes fiam,
Hallod. fiam? megvirradt már!
Szól a kakas,
Kukorékol,
Tied a föld. a kék határ
Az erdő, a dalos madár.
— — — — — — — — — —

„Hazátlanok szent hazáját
Ezer szivvel, ezer karral
Szeresd fiam,
Védd meg fiam
Milliónyi akarattal,
Tüzzel, vassal és haraggal,
Most én mondom: Szülőanyád!"

(*Várnai Zseni:* Eredj fiam.)

3. A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG HARCA AZ INTERVENCIÓ ÉS A BELSŐ ELLENFORRADALMI ERŐK ELLEN

Az imperialista hatalmak intervenciójának megindulása

Az imperialista hatalmakat megdöbbentette a magyarországi proletárforradalom győzelme. A Tanácsköztársaság kihívásának híre olyan időpontban jutott el hozzájuk, amikor egy új, nagy szovjetellenes támadás tervén dolgoztak. A támadás során Magyarországot felvonulási területnek kívánták felhasználni. Ezt a lehetőséget elvesztették. Emellett a proletárforradalom győzelme azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy forradalmasítani fogja Nyugat-Európa, mindenekelőtt a környező országok népeit. Pedig ezeknek az államoknak a faltörő kos szerepét szánták a szovjetellenes intervencióban. Érthető tehát, hogy minden eszközzel a Tanácsköztársaság felszámolására, azonnali megfojtására törekedtek.

Április közepén fegyveres támadást indítottak a magyar proletárdiktatúra állama ellen. A Tanácsköztársaság rendkívül súlyos helyzetbe került. Az intervenció óriási katonai túlerővel támadott, délen a francia csapatok megszállták az ország jelentős részét, keleten a román bojárok csapatai május elején elérték a Tisza vonalát. A cseh burzsoázia csapatai pedig északról szorongatták a Tanácsköztársaságot, elfoglalták Miskolcot, és a Salgótarjáni medencét fenyegették. Május elejére már csak a Dunántúl és a Duna—Tisza közének egy része, továbbá északon kisebb területek maradtak a tanácskormány ellenőrzése alatt.

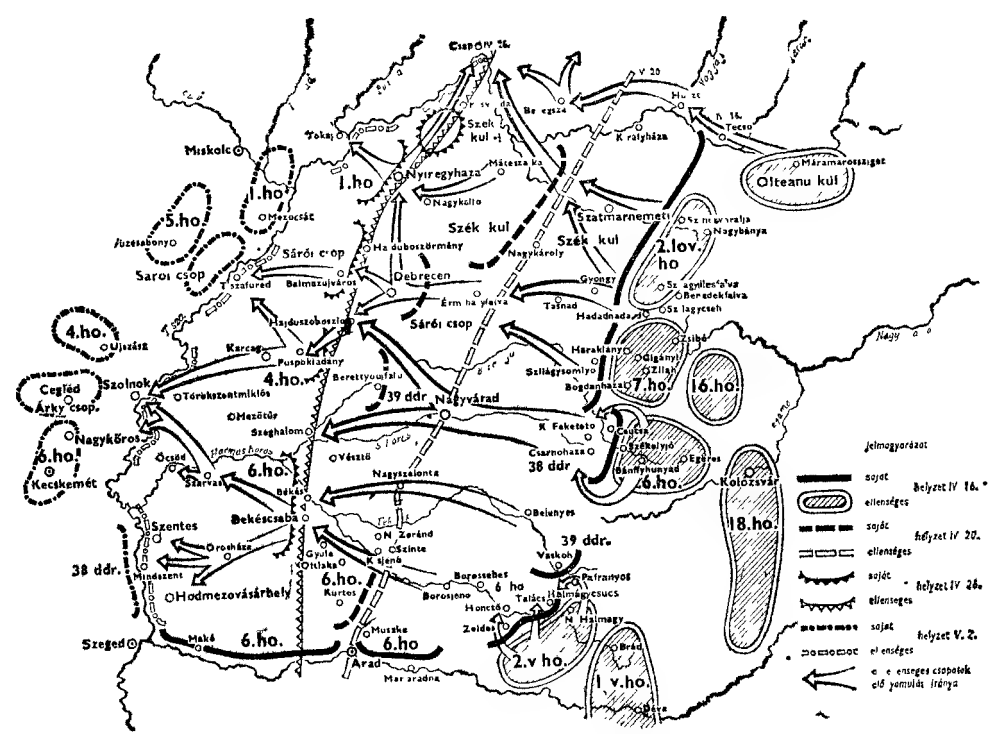

A Vörös Hadsereg visszavonulása és a Tiszántúl kiürítése.
(1919. április 16—május 2.)

Az intervenció azért tudott ilyen sikereket elérni, mert a Tanácsköztársaság még nem volt felkészülve a harcra. A rendelkezésre álló csekély létszámú haderő — többségében ellenforradalmi érzelmű tisztek vezetése alatt állt. Az egyetlen jelentősebb szervezett alakulat, a székely hadosztály ellenforradalmi érzelmű tisztjei parancsot adtak a harc beszüntetésére, nyiltan hazaárulókká váltak.

Az imperialista haderők *sikerei felbátorították a belső ellenforradalmi erőket.* Fokozták az ellenforradalmi szervezkedést, táplálták a tömegek soraiban a fejvesztettséget, a reménytelenség érzését. Aktivizálódtak a *jobboldali és a centrista szociáldemokraták* is, akik május 2-án azzal a javaslattal álltak elő, hogy a kormány mondjon le, hozzanak létre egy átmeneti kormányt, amely visszaállítja a polgári demokráciát, és tárgyalásokat kezd az antanthatalmakkal. Ezzel egyidejűleg Böhm, a hadsereg főparancsnoka, utasítást adott a hadműveletek felfüggesztésére, arra hivatkozva, hogy „a munkások nem akarnak harcolni".

A kommunisták azt az álláspontot képviselték, hogy közvetlenül *a munkásokhoz kell fordulni,* tőlük kell megkérdezni, akarnak-e harcolni a rendkívül nehéz helyzetben, hajlandók-e megvédeni a proletárhatalmat? Így is történt, és a munkások ezren és ezren bizonyították, hogy készek életük árán is megvédeni a proletárhatalmat. *Napok alatt tízezrével jelentkeztek a Vörös Hadseregbe,* és az egyes gyárak külön munkásezredeket hoztak létre. A Vörös Hadseregnek ezek az új alakulatai — a vörös katonák hősies küzdelmének eredményeként — letörték az ellenforradalmi lázadást Szolnokon, Salgótarjánnál pedig feltartóztatták a cseh burzsoá csapatokat.

Az ellentámadás megszervezése és az északi hadjárat

Erre a hősi helytállásra, áldozatkészségre építve kezdődött meg a *Vörös Hadsereg átszervezése.* A Vörös Hadsereg parancsnokai lettek többek között Landler Jenő, Hamburger Jenő és Vágó Béla, a hadsereg vezérkari főnöke pedig Stromfeld Aurél. A Vörös Hadsereg szervezésében kiemelkedő szerepet töltött be még Münnich Ferenc, Szántó Béla és mások. Tevékenységüknek nagy része volt abban, hogy rövid idő alatt ütőképes hadsereg jött létre. A parancsnoki kar mellett *létrehozták a politikai biztosok rendszerét,* akik között olyan nagyszerű forradalmárok voltak, mint pl. Karikás Frigyes, Seid-

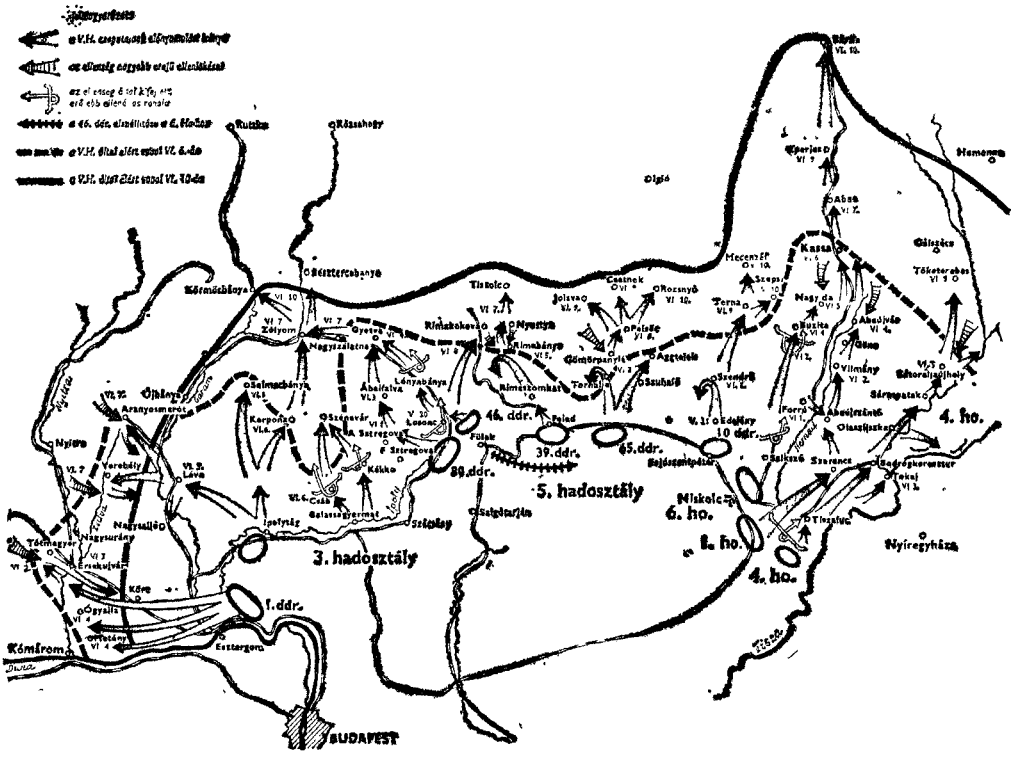

Hadműveletek az északi arcvonalon. (1919. május—június 10.)

ler Ernő és mások. Az átszervezett és megerősödött *Vörös Hadsereg megállította a túlerőben levő imperialista támadókat, és rövidesen ellentámadásba ment át: megkezdődött a Vörös Hadsereg dicsőséges északi hadjárata.*

Az északi hadjárat nyomán május 21-én felszabadult Miskolc, 30-án Losonc, június 1—3. között pedig a Vörös Hadsereg felszabadítva Lévát, Érsekújvárt, elvágta a román csapatokat a cseh csapatoktól. Június 6-án felszabadult Kassa, 9-én Eperjes, 10-én Rozsnyó, Kisszeben, Bártfa, Tiszolc. A Vörös Hadseregnek ezek a győzelmei lehetővé tették, hogy 1919. június 16-án Eperjesen kikiáltsák a Szlovák Tanácsköztársaságot.

A Szlovák Tanácsköztársaság létrejötte egyik legragyogóbb bizonyítéka volt a Tanácsköztársaság internacionalizmusának. A gyakorlatban igazolta ország-világ előtt, hogy a Tanácsköztársaság nem akart és nem akar más népeket leigázni, ellenkezőleg, fő célja valamennyi elnyomott nép felszabadítása.

A magyar Vörös Hadsereg *győzelmének fő forrása a hadsereg erkölcsi-eszmei fölénye volt.* A magyar munkások tudták, hogy miért küzdenek, mit védenek. A győzelmek másik fontos tényezője az volt, hogy a Magyar Tanácsköztársaság — az adott lehetőségek között — *élvezte a nemzetközi munkásosztály támogatását*, mindenekelőtt Szovjet-Oroszországét. Az imperialista hatalmak Szovjet-Oroszország puszta léte miatt sem tudtak teljes erővel ellenük fordulni, a besszarábiai hadműveletek jelentős román erőket vontak el a magyarországi frontról. A magyar Vörös Hadseregben ott küzdöttek önálló alakulatokban a Magyarországon élő volt orosz hadifoglyok és a környező államok dolgozó népének képviselői: az osztrák, cseh, szlovák, román, szerb, bolgár és lengyel munkások, parasztok és értelmiségiek. Közülük sokan életüket áldozták a magyar munkásosztály hatalmának védelmében.

A Clemenceau-jegyzék Harc a belső ellenforradalmi erők ellen

Az *imperialista hatalmak* a katonai vereségek hatására *diplomáciai manőverekhez folyamodtak.* Június 7-én, majd június 13-án az antanthatalmak Párizs mellett ülésező békekonferenciája jegyzéket intézett a Tanácsköztársaság kormányához, mely a békekonferencia elnökének neve után Clemenceau-jegyzékként vált ismertté. Ebben megígérték, hogy az északi hadjárat felfüggesz-

tése, a csapatok visszavonása esetén a tiszántúli területekről kivonják a román csapatokat, és a Tanácsköztársaságot meghívják a béketárgyalásokra.

A Clemanceau-jegyzéket a Tanácsok Országos Gyűlése hosszú vita után elfogadta.

A jegyzék elfogadását indokolta: a) *A kedvezőtlenül alakuló nemzetkozi helyzet.* Szovjet-Oroszország ellen ebben az időben indult egy új intervenciós hullám. A Bajor Tanácsköztársaságot leverték. A környező országokban a munkásmozgalom forradalmi szárnyának erősödését egyelőre még erősen fékezte a burzsoázia által szított nacionalizmus. b) *A Tanácsköztársaság belső helyzete is indokolta a lélegzetvételre való törekvést.* A Vörös Hadsereg bár előrenyomult, egyre inkább felmerült átszervezésének és megerősítésének szükségessége. Igen *súlyosak voltak a gazdasági nehézségek is.* Nyersanyag- és fűtőanyaghiány miatt akadozott a termelés. A feketézés és ellenforradalmi szabotázs miatt egyre nagyobb gondot okozott a közellátás. A bajokat súlyosbította a jobboldali szociáldemokraták aknamunkája, akik a harc és az áldozatok hiábavalóságát hangoztatva demoralizálták a közvéleményt.

Kiéleződtek a *belső osztályellentétek is.* A burzsoá-földesúri és kulák ellenforradalmi erők tevékenysége megélénkült. Az északi hadjárat idején sikerült kirobbantaniuk a dunántúli vasutatssztrájkot. Kalocsa környékén és másutt kuláklázadások törtek ki. E kísérletek önmagukban nem jelentettek volna komoly veszélyt, de erejuket növelte a külső katonai beavatkozás, a kispolgárság növekvő ingadozása.

A lélegzetvételnyi szünetre, az erőgyűjtésre tehát nagy szükség lett volna. Így *a jegyzék elfogadása önmagában még nem lett volna hiba. Hibát követett el azonban a tanácskormány azzal, hogy a jegyzéket, az abban foglalt ígéreteket garantáló biztosítékok nélkül fogadta el.*

Június közepére tehát a belső problémák kerültek előtérbe. Ezek megoldása jórészt attól függött, hogy a kommunisták és a kommunistává fejlődött baloldali szociáldemokraták képesek-e leküzdeni a szociáldemokrata jobboldal és centrum árulását, és létre tudnak-e hozni szilárd pártot. Ez volt ekkor a kulcskérdés.

A kommunisták és a jobboldali szociáldemokraták között a

nagy összeütközés az *egyesült párt kongresszusán (június 12—13) zajlott le.*

A vita tartalma és lényege abban állt, hogy az egyesült párton belüli jobboldal különböző tetszetős jelszavak alatt *a proletárdiktatúra felszámolására törekedett.*

Ennek jegyében rendkívül éles vita robbant ki a kongresszuson a burzsoázia elleni harc mértékéről és módszeréről. A jobboldali szociáldemokraták már a kongresszus előtt is „mértéktelen vörösterrorról", „barbarizmusról" fecsegtek. Tették ezt annak ellenére, hogy a tanácshatalom túlságosan is nagylelkű volt az osztályellenséggel szemben. A „humanizmusra" hivatkozva követelték az osztályelnyomás enyhítését.

A kongresszus elvetette a megalkuvók nézeteit, és a proletárdiktatúra határozott fellépését követelte az osztályellenség ellen. Kun Béla a párt programjáról szóló beszámolójában hangsúlyozta: „Minden ingadozás azt jelenti, hogy a diktatúra tekintélye csökken, a diktatúra tekintélyének csökkenése pedig a proletárokra nézve fölösleges véráldozatot jelent. Azt jelenti, hogy ... csökken a burzsoáziára erőszakolt félelem, és ez azt jelenti, hogy könnyebben támad fel velünk szemben az ellenforradalom. Aki azt akarja, hogy forradalmunk ne legyen véres, hogy minél kisebb áldozatokba kerüljön, annak arra kell törekednie, hogy a diktatúra gyakorlása minél szilárdabb, minél erélyesebb legyen."

Vita folyt a kongresszuson a párt elnevezéséről is, melynek természetesen lényegbevágó jelentősége volt. Még márciusban az egyesüléskor megállapodtak, hogy a pártot a végcél világos kihangsúlyozásával kommunistának fogják elnevezni, most a kongresszuson a jobboldaliak újra felvetették a kérdést. Megegyezéses döntés született: a párt neve Szocialista-Kommunista Munkások Magyarországi Pártja lett.

A pártvezetőség megválasztása során a jobboldal és támogatóik *több kommunistát és baloldali szociáldemokratát ki akartak buktatni a vezetésből.* A kommunisták azonban ellentámadásba mentek át és végül is az eredeti listát fogadták el, amelyen a kommunisták és a baloldali szociáldemokraták voltak többségben.

A kongresszuson vereséget szenvedett *jobboldali szociáldemokrácia a kongresszus után fokozta aknamunkáját.* Erősíterte együttműködését a burzsoá ellenforradalmi erőkkel a proletár-

diktatúra megdöntése céljából. Kapcsolatot építettek ki az antanthatalmak képviselőivel is. Június 24-én Budapesten ellenforradalmi puccs robbant ki. A puccsot ellenforradalmi tisztek készítették elő, részt vett benne a dunai flotta néhány egysége és a ludovikás zászlóalj. Az ellenforradalmi megmozdulás a szociáldemokrata jobboldal hallgatólagos jóváhagyásával szerveződött. Az ellenforradalmi puccs azonban csúfos kudarcot vallott; a budapesti munkások, a Vörös Őrség csapatai pár óra leforgása alatt szétverték a lázadókat.

A Tanácsköztársaság megdöntése

A kommunisták, a munkásokkal teljes egyetértésben határozott harcot követeltek az ellenforradalom ellen. Tisztogató munka indult meg a népbiztosságokban, az egyes állami hivatalokban és a közigazgatási apparátusban. Ennek végrehajtására azonban már nem kerülhetett sor.

A külső és belső ellenforradalmi erők újabb támadást készítettek elő. Különösen nagy aktivitást fejtett ki a jobboldali szociáldemokrácia. A belső bomlasztás fokozásával párhuzamosan Böhm, Weltner, Peyer és más árulók Bécsben megegyeztek az antanthatalmakkal arról, hogy a Tanácsköztársaság megdöntésében együttműködnek, és a proletárhatalom felszámolása után átmeneti szociáldemokrata kormányt hoznak létre.

Az antanthatalmak is új támadást szerveztek. A Clemenceau-jegyzékben tett ígéretüket megszegve, a román csapatokat nem vonták ki a Tiszántúlról, ellenkezőleg, július végére új általános offenzíva megindítását készítették elő. A Kormányzótanács e törekvések elhárítása és a Tiszántúl felszabadítása érdekében július 20-án támadást indított a román frontokon. Ugyanazon okok miatt, melyek a Clemenceau-jegyzék elfogadását indokolták — *ez nem bizonyult helyesnek.*

A Vörös Hadsereg hősi harca az első napokban győzelmeket eredményezett. A vöröskatonák felszabadították Szentest, Mezőtúrt, Törökszentmiklóst és több községet. A támadás lendülete azonban néhány nap után megtört a túlerővel szemben. A támadás kudarcában közrejátszott a tisztikar árulása is.

A kommunisták még ekkor is megkísérelték a budapesti munkásság mozgósításával megállítani a románok előretörését. Ezt a tervet azonban már nem sikerült végrehajtani. A Forradalmi Kormányzótanács augusztus 1-én kénytelen volt lemondani.

A Tanácsköztársaságot, a magyar munkások első szocialista hatalmát *az imperialista intervenció túlereje döntötte meg.* A túlerő felülkerekedését segítette elő a belső ellenforradalmi erők és a jobboldali szociáldemokrácia aknamunkája, nem egy esetben nyílt árulása. A Tanácsköztársaság megdöntésében közrejátszottak az elkövetett hibák is.

*

A proletárforradalom győzelme, a *Magyar Tanácsköztársaság* létrejötte és vívmányai 1919-ben *nagyszerű fegyverténye volt a magyar munkásmozgalomnak. Először törte meg hazánk történetében a kizsákmányoló osztályok hatalmát.* Fennállásának rövid időszaka alatt annyi vívmányt és oly kimagaslót alkotott, hogy méltán lehet büszke rá egész dolgozó népünk. Még nagyszerűbbek voltak azok a tervek, szándékolt intézkedések, amelyek végrehajtására a történelem akkor nem adott időt. *Története és alkotásai igazolták, hogy csak a munkásosztály képes megoldani a magyar társadalom évszázados problémáit.* A Tanácsköztársaság küzdelme *hozzájárulás volt a nemzetközi munkásosztály harcához*, jelentős imperialista erőket lekötve bizonyos fokú tehermentesítést jelentett a fiatal szovjethatalomnak. Emléke erőt és bátorítást nyújtott huszonöt éven keresztül a fasiszta diktatúra ellen küzdő munkásosztálynak.

4. A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG TÖRTÉNETI TAPASZTALATAI

A Magyar Tanácsköztársaság története gazdag, napjainkban is fontos eszmei-politikai tanulságokkal szolgált és szolgál mind a magyar, mind a nemzetközi munkásmozgalom számára. E tapasztalatok közül a legfontosabbak a következőkben összegezhetők:

1. A Magyar Tanácsköztársaság létrejötte és fennállása — mint arra Lenin már 1919-ben a magyar munkásokhoz küldött üzenetében rámutatott — *igazolta és bizonyította a proletárdiktatúra szükségességét.* „A magyar proletárforradalom még a vakot is látóvá teszi. A proletárdiktatúrára való átmenet formája

Magyarországon egészen más, mint Oroszországban: a burzsoá kormány önként lemondott, a munkásosztály egységét, a szocializmus egységét azonnal helyreállították *kommunista program alapján.* Annál világosabban domborodik ki most a szovjethatalom lényege: most sehol a világon nem lehetséges semmiféle más olyan hatalom, amelyet a dolgozók, élükön a proletariátussal, támogatnának, mint a szovjethatalom, mint a proletariátus diktatúrája."

Az első magyar proletárdiktatúra tapasztalatai igazolták, hogy létrejöttének módjától, az egyes országok gazdasági, politikai viszonyai közötti különbségektől függetlenül — *a kizsákmányolás felszámolásának nélkülözhetetlen feltétele: a proletárdiktatúra létrehozása.*

E tanulság különösen nagy jelentőségű volt 1919-ben, amikor a nemzetközi munkásmozgalomban a forradalmi és reformista szárny elhatárolódása, szétválása még csak éppen elkezdődött, s amikor a reformisták e folyamat megállítása, saját politikájuk igazolására azzal érveltek, hogy a proletárforradalom, a proletárdiktatúra nem törvényszerű, hanem valamiféle „orosz specialitás". A magyarországi események igazolták, hogy a proletárforradalomról és a proletárdiktatúráról szóló marxi—lenini tanítás egyetemes érvényű, történelmileg elkerülhetetlen az egész világ munkásmozgalma számára.

A magyar proletárdiktatúra — pozitív és negatív — tapasztalatai a gyakorlatban *igazolták a proletárdiktatúra tartalmáról, lényegéről szóló lenini tanításokat is.* Nevezetesen azt, hogy a diktatúra egyrészt erőszak, s hogy *erre az erőszakra szükség van — ugyanakkor a munkáshatalom legfőbb lényege a hatalom kizárólagos birtokosának, a proletariátusnak szervezettsége, fegyelme és összeforrottsága valamennyi nem proletár dolgozóval.* A proletariátus diktatúráját kifejező államhatalom egyben az új társadalom építésének az eszköze.

2. A Magyar Tanácsköztársaság létrejöttének körülményei igazolták Marx—Engels, Lenin tanítását *a szocializmushoz vezető utak, a hatalom megragadásának sokféleségéről.* A Magyar Tanácsköztársaság győzelme kemény osztályharcban, de fegyveres felkelés nélkül, békés úton történt. Ez akkor — mint Lenin írta —, „ritka és kivételes" történelmi helyzet következménye volt. Ezzel együtt is *bizonyította* azonban *azt a napjainkban*

aktuális marxista állásfoglalást, hogy a fegyveres felkelés nem célja, hanem eszköze a forradalom győzelmének, hogy a fegyveres polgárháború nem öncél, ahogy ezt Lenin többször is hangsúlyozta.

A forradalom békés győzelmének azonban semmi köze sem volt ahhoz a marxizmust eltorzító elmélethez, mely szerint a kapitalizmus békés úton belenő a szocializmusba. A forradalom győzött békés úton, de ez így is igazi forradalom volt: a hatalom a proletariátus kezébe jutott, és szinte a győzelmet követő napon megkezdődött a szocialista tulajdonviszonyok kialakítása.

A forradalom győzelmének békés útja — mint azt Lenin többször is hangsúlyozta — *nagy erkölcsi győzelme is volt a munkásosztálynak, a kommunistáknak.* „... mi itt, a szovjethatalom győzelmén kívül, *erkölcsi győzelmet* is arattunk. A legradikálisabb, a legdemokratikusabb, megalkuvó burzsoázia beismerte, hogy a legnagyobb válság pillanatában, amikor a háborúban kimerült országot újabb háború fenyegeti, a tanácshatalom történelmi szükségszerűség, beismerte, hogy az ilyen országban nem lehet más hatalom, mint tanácshatalom, mint a proletariátus diktatúrája."

3. A Magyar Tanácsköztársaság létrejöttének és történetének tapasztalatai a gyakorlatban *igazolták Lenin tanítását az új típusú pártról, a munkásosztály forradalmi tartalmú politikai egységének jelentőségéről,*

Bebizonyosodott, hogy a párt eszmei-politikai és szervezeti egységéért folyó harc nem ér véget a párt létrehozásával. Különösen így volt ez 1919-ben, amikor a hatalom megragadása érdekében azonnal végre kellett hajtani a két párt egyesülését. A párt a munkásosztály eszmei-politikai egységének megtestesítője. Szilárdítása és fejlesztése felöleli a párt működésének egész történetét.

A kommunisták 1919-ben is nagy erőfeszítéseket tettek ennek érdekében. Ennek jegyében kezdeményezték a párt új programjának kidolgozását, az üzemi és területi pártszervezetek kiépítését, a párt és a szakszervezetek szétválasztását.

A történelem akkor nem adott elég időt ennek elvégzésére. 1919 tapasztalatai is segítik megérteni azonban e kérdés jelentőségét és helyét mai életünkben.

4. A Magyar Tanácsköztársaság története *igazolta és gazdagította a marxizmus klasszikusainak tanítását a helyes szövetségi politika kidolgozásának fontosságáról és jelentőségéről.* Tapasztalatai ismételten bizonyították, hogy bár a proletárdiktatúra egy osztály, a munkásosztály kizárólagos hatalma, ugyanakkor kifejezi valamennyi dolgozó osztály és társadalmi réteg érdekeit. Egyben azt is igazolta, hogy szilárdsága jórészt azon múlik, hogy intézkedései és politikai tevékenysége révén menynyire képes megteremteni és szilárddá tenni valamennyi dolgozó réteg szövetségét a munkásosztály vezetésével.

5. A Magyar Tanácsköztársaság története fényesen *igazolta a munkásosztály hazafiságát és nemzetköziségét, a nemzeti és nemzetközi érdekeinek azonosságát.*

Az első magyar proletárdiktatúra kemény harcban védelmezte a szocialista forradalom által megteremtett vívmányait. A Tanácsköztársaság Vörös Hadserege rendkívül súlyos nemzetközi helyzetben eredményesen harcolt az imperialista túlerő ellen. *Miközben* azonban *hazánkat, nemzeti felemelkedésünk zálogát, a munkásosztály hatalmát, szocialista vívmányainkat védelmezte, támogatást nyújtott a szocialista forradalom nemzetközi erőinek is.*

A fiatal kommunista mozgalom követett el 1919-ben tévedéseket, hibákat is. E hibák és tévedések ellenére 1919-ben a munkáshatalom Magyarországon bebizonyította, hogy a munkásosztály képes történelmi hivatása betöltésére.

JAVASOLT IRODALOM:

A magyar forradalmi munkásmozgalom története. Bp. Kossuth 1967
Karikás Frigyes: A 39-es dandár
Kiss Lajos: Vörös város
Nagy Lajos: 1919 május
Sándor Kálmán: A harag napja
Rideg Sándor: Tűzpróba

TARTALOM

1. A SZOCIALISTA FORRADALOM GYŐZELME MAGYARORSZÁGON 3
2. A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG FORRADALMI VÍVMÁNYAI 8
3. A TANÁCSKÖZTÁRSASÁG HARCA AZ INTERVENCIÓ ÉS A BELSŐ ELLENFORRADALMI ERŐK ELLEN 17
4. A MAGYAR TANÁCSKÖZTÁRSASÁG TÖRTÉNETI TAPASZTALATAI 25

A kiadásért felel a Kossuth Könyvkiadó igazgatója. Szerkesztette Kukk Györgyné. A borító Kolosváry Bálint munkája. Műszaki vezető Szécsi Andor. Műszaki szerkesztő. Gyenes L. György. A szedést 1969. VII. 15-én kezdték meg. Megjelent 1969. IX. 8-án, 26 000 példányban. Terjedelme 2 (A/5) ív. PL — 211 — K — 6970. 2419—69. Szikra Lapnyomda, Budapest.

1,50 Ft